

Asia: VN/16699/2021

Lausuntopyyntö kuntia koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä

1. Taustatiedot

Klikkaa ja lisää otsikko valintakysymykselle

Muu taho, mikä [Opetusalan ammattijärjestö OAJ]

2. Ehdotukset kuntien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi

Ehdotus 1: Ohjauksen ja rahoituksen periaatteiden selkiyttäminen

OAJ tunnistaa ongelman, että valtionosuusjärjestelmän rahoitus ei riitä ja vajetta paikataan määräaikaistalvalla valtionavustuksella. Sen sijaan emme pidä huonona asiana, että valtionapujen avustuskriteereillä ohjataan kuntien toimintaa.

Valtionosuudet eroavat eri kunnissa merkittävästi ja tämä johtaa, kuten todettu, eriytyneisiin käytäntöihin kuntakentällä.

Raportissa todetaan, että kuntiin suuntautuvan rahoituksen tulee olla pääosin yleiskatteellista valtionosuutta. OAJ kannattaa ajatusta, mutta asettaa tälle ehdoksi sen, että kuntien ohjausta on toteutettava voimakkaammin lainsäädännön avulla säätämällä palveluille laatukriteerejä, jotka toimitivat myös yleiskatteellisen rahoituksen rahoituskriteereinä. Pelkkä yleiskatteellinen valtionosuus yhdistettynä yleisluonteiseen lainsäädäntöön, on johtanut tilanteeseen, jossa palveluiden yhdenvertaisuus on vaarantunut ja erot kuntien välillä ovat kasvussa.

Valtion on ohjauksellaan varmistettava, että palvelut toteutetaan kaikkialla yhdenvertaisesti ja kansalaisten subjektiiviset oikeudet täten toteutuvat.

Emme voi ajautua toiminnan yksinkertaistamisessa sellaiseen tilanteeseen, jossa kansalaisten palveluiden laatua ohjattaisiin vain kunnan oman valvonnan kautta. Emme ole vielä nähneet tilannetta, jossa pukki olisi toiminut kaalimaalla vartijana ja se olisi ollut kaalien kannalta suotuisa tilanne. Hallinnon selkeytykselle on paikkansa sillä monen eri toimijan ohjaus johtaa valitettavasti sekavaan tilanteeseen.

Toimenpiteissä ehdotettiin, että valtionapujen määrän vähentäminen ei saisi johtaa tilanteeseen, jossa kuntien ohjausta tai velvoitteita säädettäisiin tiukemmin toisaalla. OAJ tästä jyrkästi eri mieltä. Kaikkien kansalaisten yhdenvertaisten palveluiden turvaamiseksi olisi Suomessa säädeltävä nykyistä tarkemmin kuntien tarjoamien palveluiden laatua mm. sitovien laatukriteerien toimesta.

Ehdotus 2: Hyvinvointialueiden ja kuntien tehtävien muutoksen vaikutusten huomiointi

OAJ:n huomio: Valtionavustustoimintaa suunniteltaessa on vältettävä kuntien maksuvelvoitteiden kasvaminen sosiaali- ja terveystoimeen liittyvissä tehtävissä. Avustukset on siksi kohdennettava tarkasti joko hyvinvointialueelle tai kunnalle. Kaikki toimet, joilla kuntien rahoitusta käytetään sosiaali- ja terveystoimen järjestämiseen tulee välttää, sillä rahoitus on väistämättä silloin pois kasvatuksen ja koulutuksen budjetista.

Ehdotus 3: Heikossa taloudellisessa asemassa olevien kuntien huomioiminen

Kuntien erilaistumiskehitys on yksi valtionaputoiminnan kehitystä ohjaavista seikoista. Kuntien erilaistuminen ilmenee myös osaamisessa hakea valtionapuja. Eriytymiskehitys valtionapujen hakemisessa johtaa eriarvoiseen asemaan kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Etenkin kun tilanne on johtanut siihen, että valtakunnallisesti valtionavustuksilla joudutaan paikkaamaan puutteellista perusrahoituksen tasoa.

Ehdotus 4: Vuosikellon mukainen ennakoitava toiminta

Huomiot vuosikellon mukaisesta avustusten hakemisesta ovat oikeita. Nykytilanteessa avustusten päätökset tulevat usein liian myöhään suhteessa lukuvuoden suunnitteluun ja mm. avustuksilla palkattavan henkilöstön rekrytointiin. Kuluva vuotta koskevat rahoituspäätökset tulee olla valmiina jo maaliskuussa. Muussa tapauksessa koulutuksen järjestäjällä tulisi olla mahdollisuus valita käyttääkö avustuksen kuluva vuoden aikana vai siirtääkö avustuksen käyttöä lukuvuodella eteenpäin. Tällä olisi vaikutuksia avustusten arviointiin, mutta se antaisi mahdollisuuden vaikuttavamman toiminnan kehittämiseksi.

Ehdotus 5: Laaja-alaisen ymmärryksen, tiedon ja kuulemisen edistäminen

-

Ehdotus 6: Pienten toimijoiden ja hankkeiden avustamisen vaikuttavuuden parantaminen

-

Ehdotus 7: Verkostojen hyödyntäminen

OAJ kannattaa ehdotusta entistä laajemmasta yhteistyöstä kuntien välillä avustusten haussa. Tällä hetkellä tilanne eriytyy eri puolilla Suomea ja osalla kunnista ei ole henkilöstöä ja osaamista ryhtyä hakuprosesseihin. Tällä on merkittävimmät vaikutukset silloin kun kyse on lakisääteisten palveluiden perusrahoituksen vajeen kattamiseen tarkoitetusta rahoituksesta.

OAJ edellyttää, että kuntien toimintaa rahoitetaan niin että niillä on tosiasialliset mahdollisuudet lakisääteisten palveluiden järjestämiseen. Valtion on ohjattava kuntia jollain tavalla. Jos ohjausta ei tehdä avustuskriteereillä, on ohjausta tehtävä sitovalla lainsäädännöllä. Parhaimmillaan ohjausta tehdään molemmilla, sekä rahoituksella, että lainsäädännöllä.

Ehdotus 8: Avustustoiminnan roolien ja prosessien selkeyttäminen

-

Ehdotus 9: Yhtenäisyyden ja läpinäkyvyyden parantaminen

-

Ehdotus 10: Vaikutusten arvioinnin ja mittauksen periaatteiden hyödyntäminen

-

Ehdotus 11: Tulosten käytäntöön viennin edistäminen periaattein, toimintatavoin ja velvoittein

-

3 Yleiset huomiot kehittämissuhteista

Yleiset huomiot kehittämissuhteista

-

Alanko Risto-Matti
OAJ